

**ZEMGALES
PLĀNOŠANAS
REĢIONS**

Seminārs „Lielupes baseina augštecē 2010.gadā veiktie ūdens kvalitātes uzlabošanas pasākumi un to rezultāti”

2010. gada 4. novembrī, Jelgavā

Ziņojums

Sanāksmes mērķis: informēt par projektā iegūtajiem rezultātiem un īstenotajām aktivitātēm: pasākumi punktveida piesārņojuma samazināšanai, upju stāvokļa padziļināta izpēte, upju gultnes un krastu atjaunošanas pasākumi ūdens kvalitātes uzlabošanai, atpūtas vietu izveidošana un uzturēšana upju krastos; izglītošanas un komunikācijas pasākumi ūdens kvalitātes jautājumos, kā arī fotogrāfiju izstādes un informatīvās brošūras prezentācija.

Sanāksmes dalībnieki: projekta partnerinstitūciju pārstāvji, vides speciālisti, pašvaldības darbinieki, eksperti, studenti un citi interesenti. Kopā piedalījās 70 dalībnieki.

Atklāšanas uzruna

Raitis Vītoliņš, Zemgales plānošanas reģions

R. Vītoliņš sveica semināra dalībniekus, kuri ieradušies uz pasākumu. Viņš uzsvēra Latvijas-Lietuvas sadarbības ūdens apsaimniekošanas jomā nozīmību, gan minot iepriekšējo projektu pieredzi, gan atzinīgi novērtējot esošā projekta nozīmību, gan arī atzīmējot nepieciešamību iesāktu darbu vides jomā turpināt. Īpaši tika uzsvērtā labā sadarbība starp Latvijas un Lietuvas partnerinstitūcijām.

Atklāšanas uzruna

Kristīna Veidemane, semināra vadītāja

Semināra dalībnieki īsumā tika iepazīstināti ar Lielupes baseina apgabala galvenajām ūdens kvalitātes problēmām un projekta ietvaros veiktajiem pasākumiem. K.Veidemane iepazīstināja ar semināra saturisko konceptu, mērķi un dienas kārtību. Semināra programma ir balstīta un strukturēta atbilstoši projekta aktivitātēm – respektīvi, par katru aktivitāti tiek prezentēts paveiktais darbs, īstenotās aktivitātes un sasniegtie mērķi, pēc katra prezentāciju bloka paredzot diskusiju.

Plenārsēde I: punktveida piesārņojuma avotu likvidēšana

Lietus kanalizācijas sistēmas plānošana Jelgavas rajona Kalnciema un Elejas ciemos

Aigars Ozols, Arnis Birzmalis, Firma LA&Jelgavas novada dome

Semināra dalībnieki tika iepazīstināti ar esošo situāciju Elejā un Kalnciemā, minot galvenās problēmas ar lietus un drenāžas ūdens novadīšanu, galvenos piesārņojuma avotus, kā arī prezentējot lietus kanalizācijas sistēmas attīstības plānu Kalnciemā un Elejā. Noslēgumā tika uzskaitītas rekomendācijas un ieteikumi situācijas uzlabošanai. Tika uzsvērts, ka, lai novērstu lokālos plūdus, svarīgi ir ne tikai sakārtot notekgrāvju un meliorācijas sistēmas, bet arī tās regulāri uzturēt, kam nepieciešams atvēlēt attiecīgus resursus vai nu iekasējot nodevas, vai atvēlot summas

no pašvaldību budžeta. Pašreiz lietus ūdeņu kanalizācijas sistēmu apsaimniekošanai ir organizatoriskās problēmas, jo notekūdeņu kanalizācijas sistēmu apkalpotāji diemžēl nevēlas uzņemties rūpēs arī par lietus ūdeņiem, jo tas netiek attiecīgi finansiāli kompensēts.

Lietus kanalizācijas izbūve un turpmākie plāni Bauskas pilsētā

Jānis Mičulis, Bauskas pilsētas pārvalde

Prezentācijā ietverti šādi jautājumi: Bauskas pilsētas pārvaldes plānotās un realizētās projekta aktivitātes, to izmaksas, lietus ūdens savākšanas sistēmas tehniskā projekta izstrāde, turpmāko gadu uzdevumi, kā arī raksturota attīrīšanas iekārtas izbūve Mēmeles krastā. J.Mičulis uzsvēra, ka ieviest lietus ūdeņu kanalizācijas sistēmu tikai ar pašvaldības līdzekļiem nebūtu iespējams, tāpēc ir svarīgi, ka ir dažādu fondu atbalsts. Turklāt svarīgi ir arī ka viss darbs tiek sadalīts pa posmiem, jo kopējās investīciju izmaksas ir ļoti lielas.

Plenārsēde II: upju stāvokļa uzlabošana

Ūdens kvalitātes uzlabošanas pasākumi Pakrojas pašvaldībā

Saulius Margis, Pakrojois pilsētas administrācija

Prezentācijā ietverti šādi jautājumi: Pakrojas rajona pašvaldības 2007.-2013. gada stratēģiskajā attīstības plānā paredzētās problēmas, kas saistītas ar vides aizsardzību; pašvaldības paveiktais, projekta ietvaros īstenojot ar vides aizsardzības uzlabošanu saistītos mērķus un uzdevumus: Krojas upes ekoloģiskais stāvoklis tika pētīts 6 punktos; ir sagatavots Krojas upes 2 km gara nogriežņa, kas atrodas Pakrojas pilsētā un Pakrojas ciemā, tīrīšanas tehniskais projekts; tehniskajā projektā ir paredzēti Krojas upes tīrīšanas darbi, krastmalu sakārtošanas darbi, gājēju ceļu ierīkošanas un mazās arhitektūras uzstādīšanas darbi; 6 Pakrojas rajona jaunieši piedalījās vasaras izglītojošajā nometnē Biržu rajonā. S.Margis uzsvēra, ka nākotnē veicot upes tīrīšanas darbus svarīgi būs ne tikai vides, bet arī estētiskais ieguvums, ko varēs uzreiz novērtēt arī vietējie iedzīvotāji un tūristi.

Svētes upes un krastu esošās situācijas novērtēšana Jelgavas rajona Svētes pagastā

Gunta Sprinģe, LU Bioloģijas institūts

Prezentācijas sākumā tika uzsvērts darba mērķis: Svētes upes un krastu esošās situācijas novērtēšana Jelgavas novada Svētes pagastā (no Jelgavas pilsētas robežas) 5 km garumā, lai konstatētu un prioritizētu upes vides stāvokļa un ūdens kvalitātes uzlabošanas pasākumus. Izpēte veikta atbilstoši darba uzdevumiem, kas izvirzīti projektā „Priekšizpētes projekts Svētes upes un krastu esošās situācijas novērtēšanai Jelgavas novada pašvaldības Svētes pagasta teritorijā (Svētes upes un krastu priekšizpēte)”. Pēc tam minēts Svētes upes raksturojums – caurplūdums, krasta zonu struktūra, ūdens kvalitātes parametri u.c. Ieteikumi upes kvalitātes uzlabošanai: regulāra augu izpļaušana; lokālu krastu zonas piesārņojuma sakopšanas pasākumi; notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas uzlabošana, lauksaimnieciskas izcelsmes izkliedētā piesārņojuma ierobežošana, kas attiecas uz visu Svētes baseinu; izstrādājot detālplānojumus un veicot apbūvi teritorijās, kas robežojas ar *dabas un apstādījumu teritorijām*, ir jāievēro Aizsargjoslu likuma noteiktās prasības, kas ierobežo uzbēršanu un būvniecību applūstošajās teritorijās un Svētes paliene tiktu saglabāta tās dabiskajās robežās. Izstrādājot Jelgavas novada teritorijas plānojumus, ieteicams novada plānojumā iestrādāt „zaļo koridoru ideju”–veidot vienotu dabas teritoriju sistēmu, iekļaujot tajā esošās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, upju ielejas un citas dabas teritorijas.

Pieredze Mūsas upes gultnes tīrīšanā un atpūtas vietu labiekārtošanā

Jānis Mičulis, Bauskas pilsētas pārvalde

Prezentācijā ietverti šādi jautājumi: Bauskas pilsētas pārvaldes plānotās un realizētās projekta aktivitātes, raksturota Mūsas upes gultnes iepriekšējā situācija pirms tīrīšanas un zonas, kurās notika tīrīšana, prezentācija papildināta ar fotogrāfijām no darbu veikšanas procesa. Īpašs uzsvars tika likts uz problēmām un sarežģījumiem šādu darbu sagatavošanā un izpildē.

Dalībnieki uzdeva jautājumus par to kā tiks aprīkotas un apsaimniekotas ierīkotās tualetes. J.Mičulis uzsvēra, ka būs izsmelamās hermētiskās bedres, kas nodrošinās, ka piesārņojums nenokļūs dabiskajos ūdeņos. Dalībnieki diskutēja par to kur un kā likt no upes gultnes tīrīšanas iegūtās grunts un dūņas. Bauskas pilsētas gadījumā daļa no izsmeltās grunts tika aizvestas uz atkritumu poligonu, bet daļa tika izvietotas upes krastos. Iespējamo dūņu piesārņojumu eksperti vērtēja vizuāli, atsevišķas analīzes netika ņemtas.

Pieredze Mūsas upes gultnes tīrīšanā un atpūtas vietu labiekārtošanā Gailīšu pagastā

Ieva Šomina, Gailīšu pagasta pārvalde, Bauskas novads

Projekta ietvaros viena no veicamajām aktivitātēm bija Mūsas upes gultnes tīrīšana, Gailīšu pagastā Mūsas ciema teritorijā upi tīrīja 100 m garumā un upes tīrīšanu veica uzņēmums z/s "Lielpurviņi". Upes tīrīšana tika sadalīta 4 aktivitātēs: upes ūdensaugu aizauguma novākšana; upes krasta grunts izlīdzināšana, pārvietošana un reljefa veidošana; nederīgās grunts planēšana uz vietas; minerālgrunts(smilts, grants) substrāta piegāde un iestrāde attīrītajā un planētajā krasta zonas teritorijā. Atpūtas vietas ierīkošana pie Mūsas upes iztīrītajā un izlīdzinātajā upes krastā: tiks izvietoti 2 galdi, 4 soliņi, 3 atkritumu tvertnes, 1 spundēto koka dēļu tualete. Viss aprīkojums tiek uzstādīts tā, lai rudenī, beidzoties aktīvajai atpūtas sezonai, to būtu iespējams noņemt un novietot zem jumta glabāšanai līdz nākamajam pavasarim. Atpūtas vietā plānots uzstādīt arī trepes, lai atvieglotu piekļuvi upei. Plānots iekārtot arī 14 x 22 m lielu volejbola laukumu. Tā kā iekārtotajā atpūtas vietā notiek pavasari plūdi, tad uzstādāmā infrastruktūra ir nomontējama uz ziemas sezonu un pavasarī tiks atkal uzstādīta.

I. Šomina atzina, ka gultnes tīrīšanas darbi bija apjomīgāki nekā sākumā plānots, tāpēc tika veiktas projekta budžeta izmaiņas, lai tos varētu paveikt. Izsmeltā grunts tika izlīdzināta krastmalā, jo fiziski nebija iespējams piekļūt ar smagajām mašīnām, lai aizvestu izsmelto grunti prom. I.Šomina atzinīgi novērtēja izpildītāja atsaucību un lielo operatīvitāti daba veikšanā.

Izveidotās laivu piestātnes un labiekārtots Lielupes krasts Jelgavas rajona Staļģenē un Svētes upes krasts Līvberzē pie Apiņu tilta

Inguna Skutele, Jelgavas novada dome

Projekta ietvaros 1) Izstrādāts tehniski ekonomiskais pamatojums Jelgavas rajona Kalnciema un Elejas ciemu lietus ūdens kanalizācijai; 2) Veikta priekšizpēte un krastu novērtēšana Svētes upes 5 km gara posma sakārtošanai; 3) Izveidotas laivu piestātnes un labiekārtots Lielupes krasts Jelgavas rajona Staļģenē un Svētes upes krasts Līvberzē pie Apiņu tilta. Ieguvumi projektā: izveidojot laivu piestātnes Svētes un Lielupes krastos divās pagasta pārvaldēs radītas vietas, kur laivotājiem, makšķerniekiem un citiem atpūtas pie ūdens cienītājiem kvalitatīvi atpūsties, bet pašvaldībai ērtāk tās apsaimniekot, savākt atpūtnieku radītos atkritumus. Notiekošā Svētes krastu priekšizpēte ļaus izvērtētprioritātes tālākiem pasākumiem virszemes ūdens kvalitātes uzlabošanai, noteiks punktveida piesārņojuma avotus. Lietus ūdens kanalizācijas TEP izstrāde Elejas, Kalnciema (turklāt prioritārājai kārtai veikta topogrāfiskā un ģeoloģiskā izpēte), Līvberzes un Zaļenieku ciemospaātrinās atrisināt lietus ūdeņu nokļūšanu attīrīšanas ietaisēs novēršanu un palīdzēs novērst sliktās ūdens kvalitātes cēloņus. Publicitāte laikrakstos un mājaslapās, informatīvi izglītojoša materiāla izgatavošana, divi semināri un vasaras izglītojošā nometne jauniešiem no Latvijas un Lietuvas Biržu nacionālajā parkā paaugstināja iedzīvotāju vides apziņu, zināšanas par apkārtējo vidi.

I. Skutele atzīmēja to, ka pašvaldībai šis bija pirmais tāda veida projekts, tāpēc tas prasīja vairāk laika attiecībā uz iepirkumu veikšanu, jo visa tehniskā specifikācija bija jāizstrādā no jauna un nebija pieejamu piemēru. Svarīgi bija arī tas, ka pretendenti uz darba veikšanu pirms piedāvājumu iesniegšanas varēja apskatīt vietas dabā, tādējādi precīzāk izstrādāt savus piedāvājumus. Taču Lielupes baseinā ūdens līmenis krasi atšķiras no tā, kas ir pavasaros un tas, kas ir vasarās un tādējādi nācās izgatavot papildus kāpnes, lai infrastruktūra būtu perfekti izmantojama.

I. Skutele arī minēja to, ka šogad, kad bija karsta vasara peldvietas tiešām bijušas aktīvi izmantotas, ko pierādījusi viņas pašas pieredze.

Viena no mācībām ir arī saistīta ar infrastruktūras izturību pret vandālismu. Nācās pārstiprināt vienu no laivas piestātnēm, kur jau tās stiprinājumi tika sabojāti. Tāpēc ir svarīgi nodrošināt regulāru šo objektu uzraudzību.

Krojas upes hidroloģiskā stāvokļa novērtēšana

Saulius Stakenas, Lietuvas hidrobiologu biedrība

Pakrojas rajonā ir 13 ūdenskrātuves un ziemā upju ļoti labā un labā stāvoklī nav. Piesārņojums Lietuvas mērogā Lielupes baseinā visintensīvāk nonāk lauksaimniecisko darbību rezultātā. Aramzeme šajā baseinā pārsniedz 70 % teritorijas un tās iedarbība izpaužas: 1) izskalojoties mēslošanas līdzekļiem no augsnes, 2) nepareizi uzglabājot kūtsmēslus, 3) nepareizi mēslojot laukus ar kūtsmēsliem. Tāpat tika uzsvērts pilsētu un apdzīvoto vietu piesārņojums un rūpnieciskais piesārņojums. Pēc tam tika raksturots Krojas upes ekoloģiskais stāvoklis - izmantojot ūdens fizikālos, ķīmiskos un mikrobioloģiskos –parametrus., kā arī izmantojot dzīvos ūdens organismus: fitoplanktonu, zoobentosu, zivis un makrofītus. Tā kā Pakrojas ūdenskrātuvei ir ļoti nozīmīga loma Krojas upes ekoloģiskajā stāvoklī, iesakām izmantot šādus bioloģiskos pasākumus: 1. Biogēnu savākšana ar *Salix sp.* (vītoli, kārkli, blīgznašas, klūdziņu kārkli) palīdzību. Rekreatīvajai neizmantojamās ūdenskrātuves krastus ieteicams apstādīt, bet krūmus izplaut un izvest ik pēc 3-5 gadiem. 2. Niedru izplaušana ūdenskrātuvē un izvešana ziemā. Vislabākie rezultāti ir tad, kad tas tiek darīts katru gadu. 3. Ūdenskrātuves biomeliorācija, ielaižot palielinātu plēsīgo zivju (līdaku, zandartu) daudzumu. 4. Slāpekli fiksējošo augu (melnalksnis un baltalksnis) aizvākšana no krastmalām.

Dalībnieki jautāja vai ir kādi pētījuma rezultāti, ka melnalkšņa aizvākšana uzlabotu upes kvalitāti, jo melnalkšņa audzes slapjās vietās ir arī Eiropas nozīmes aizsargājams biotops.

Plenārsēde III: vides izglītības aktivitātes

Izglītojošā vasaras nometne Lielupes baseinā dzīvojošiem jauniešiem

Kestutis Baronas, Biržu reģionālais parks

Nometnes mērķis - mācīt skolēniem ar konkrētiem darbiem mīlēt, iepazīt dabu, to sargāt un bagātināt, kā arī censties, lai skolēni iepazītu meklējumu, atradumu, radošā darba prieku, sastopoties ar dabu. Svarīgi bija panākt, lai panākt, lai skolēni ne tikai iegūtu zināšanas par dabu, bet arī piedalītos vides problēmu risināšanā, spētu aizstāvēt dabas aizsardzības principus un piemērot tos savā ikdienā un nākamajā profesionālajā darbībā. Skolēniem tika mācīts pētniecības darbs, lai vēlāk viņi paši varētu patstāvīgi pētīt ne tikai ūdens kvalitāti, bet arī spētu veikt citus pētījumus, padziļinātu teorētiskās zināšanas, mācētu piemērot iegūtās zināšanas, radītu pētījumu shēmas, diagrammas, analizētu, noformētu datus un piemērotu praksē. Centāmies, lai izziņas process skolēnos radītu pozitīvas emocijas: iepazīšanas, izziņas prieku, lai šī darbība būtu pievilcīga un aktīva, lai skolēni gribētu vidi kopt, būtu apzinīgi, humāni, draudzīgi, čakli. Iepazīstot dabu, skolēni kopā plānoja, strādāja, diskutēja, vērtēja savu darbu.

Tika uzdots jautājums par nākamo šādu vasaras nometni un vecuma grupu. Tika atzīts, ka būtu interesanti strādāt arī ar jaunāka vecuma grupas bērniem, taču svarīgi ir noskaidrot angļu valodas zināšanas, jo tas ir būtiski, lai saprastu lekcijas un praktiskos darbus.

Buklets "Lielupes baseina ūdens stāvoklis: kāds tas ir un ko mums darīt?"

Dace Vītiņa, Baltijas Vides Forums

Bukleta mērķis ir informēt iedzīvotājus un dažādu nozaru pārstāvjus par ūdens resursu izmantošanas īpašajiem aspektiem un Lielupes baseina pašreizējo situāciju -kāda ir pēdējos gados novērotā ūdens ekoloģiskā kvalitāte un peldūdeņu kvalitāte, informācija par piesārņojuma izraisītājiem un veicamajiem pasākumiem, lai šo situāciju uzlabotu, informācija arī par galvenajām risināmajām problēmām, kas saistītas ar dzeramā ūdens kvalitāti. Mērķauditorija—Lielupes baseina iedzīvotāji, kā arī vides speciālisti, pašvaldību darbinieki, vides aktīvisti. Buklets izdots divās valodās – latviešu un lietuviešu, attiecīgi 4000 un 3000 eksemplāros. Pēc bukleta ievada seko vairākas nodaļas, kur katrs atvēruma ir veidots no 2 daļām – situācijas un problēmas raksturojuma un iespējamo risinājumu piedāvājums, bukleta beigās ir svarīgāko iestāžu kontaktinformācija. Katram bukletam aizmugures vāka iekšpusē ielīmēta aploksne, kurā atrodas ātri veicams ūdens tests - slāpekļa savienojumu (nitrātu un nitrītu) noteikšanas ekspresanalīze. Ar šo testu iespējams pārbaudīt ūdens kvalitāti vai nu kādā upes posmā, vai ūdenim, kas ņemts no lauku mājas akas. Buklets par brīvu ir pieejams ikvienam interesentam pie projekta partneriem.

Semināra noslēgumā L. Šarže-Fedjajeva, projekta vadītāja, pateicās projekta partneriem par kopīgo sadarbību, kā arī pieminēja to, ka vairākas no projekta aktivitātēm tiks turpinātas Latvijas-Lietuvas pārrobežu sadarbības projektā, kas sāksies ar 2011. gada janvāri.

Galvenie secinājumi un izvērtējums par projektā sasniegtajiem rezultātiem:

- Jāņem vērā politiskās situācijas mainība valstī un dažādas strukturālās, reģionālās un citas pārmaiņas, kas varētu ietekmēt projekta norisi. Piemēram, kā tas notika ar administratīvi teritoriālās reformas īstenošanu 2009. gada 1. jūlijā, kā rezultātā Gailīšu pagasta padome tika iekļauta Bauskas pilsētas pārvaldē.
- Tāpat jāņem vērā arī ekonomiskā situācija valstī, sevišķi, izsludinot iepirkumu uz kādu specifisku darbu veikšanu – ir iespējams, ka nepiesakās nepieciešamais pretendentu skaits vai vispār nepiesakās neviens pretendents un līdz ar to rodas problēmas laika un plānoto darbu grafika ievērošanā, jo ir jāprecizē un jāizsludina jauna iepirkuma procedūra.
- Precīza iepirkuma dokumentācija un līgumi ir būtiski, lai projektā ieviesto aktivitāšu izmaksas tiktu akceptētas no donoru puses un kontrolējošām iestādēm, bet grūti precīzi paredzēt veicamo darbu apjomu, līdz ar to iepirkuma līgumā nākas veikt korekcijas.
- Jārēķinās, ka sadarbība starp dažādās iestādēm un valsts institūcijām ir laikietilpīga, piemēram, tehnisko noteikumu saņemšana no Reģionālās vides pārvaldes. Tāpat jāparedz papildus laiks, veicot projekta budžeta izmaiņas un gaidot to apstiprinājumu no Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas.
- Specifiskus darbus (piemēram, upju krastu tīrīšanu) var ietekmēt klimatiskie apstākļi, līdz ar to ir jāreķinās ar papildus laiku un jāpārplāno finanses.
- Veidojot publiski pieejami infrastruktūru, svarīga ir tās izturība, lai nevarētu tik viegli salauzt (piemēram, norādes izvietot augstāk, soliņus veidot pamatīgākus).

*Ziņojumu sagatavoja
Kristīna Veidemane*